

Ekonomické základy práva

1.seminář

Vztah práva a ekonomie

- Zejména se jedná o Ekonomické aspekty v právu
 - Při tvorbě práva
 - při realizaci práva

Ekonomické aspekty při tvorbě práva

- Právo je třeba tvořit tak, aby podporovalo ekonomickou stabilitu společnosti.
 - ekonomicky stabilní = spokojená společnost, kt. více dodržuje právo.
- Problematika tvorby veřejných rozpočtů (daně, jejich výběr a promíjení, negativní následky neplacení daní)
- Problematika soukromého práva - smluvní pokuty, úroky z prodlení a jejich výše

Ekonomické aspekty při realizaci práva

každý nositel práv a povinností se chová tak, aby jeho ekonomický prospěch byl co nejvyšší

- dodržuje práva a povinnosti, plní závazky.
 - neporušuje smluvní nebo zákonné povinnosti, jedním z negativních následků jsou následky finanční (pokuty a propadnutí majetku v trestním a správním právu, smluvní pokuty a úroky v soukromém právu, penále a úroky z prodlení ve veřejném právu)
- práva a povinnosti nedodržuje a spoléhá, že nebude odhalen (určitá hladina rizika – vězení a snížení příjmů nebo podrobení se výkonu rozhodnutí – maximalizace užitku viz níže)

Právník x Ekonom

- Rozdíl v myšlení ekonoma a právníka ukazuje Posner na modelovém příkladu neopatrného lovce. Tento neopatrný lovec postřelí jiného lovce, který ho následně žaluje o náhradu škody. Podle Posnera je stěžejní otázkou pro právníka, mají-li být náklady na léčbu přeneseny z postřeleného lovce na toho střílejícího, resp., zda je toto spravedlivé. Pro ekonoma je však tato nehoda uzavřenou kapitolou. Vzniklé náklady jsou již utopenými. Otázkou pro ekonoma je proto prevence, tj. jak předcházet nehodám, jež nejsou nákladově spravedlivé (not cost-justified), snižovat nehodovost a náklady na prevenci. S uvedeným příkladem lze v zásadě souhlasit. Avšak jak uvádí i sám Posner, jde o přehnanou dichotomii. Rozhodnutí je s to ovlivnit chování v obdobných případech v budoucnu.

Teorie racionální“ maximalizace užitku jedince

- Jedinec při uspokojování své potřeby porovnává užitek, který mu spotřeba daného statku přinese, a náklady na tuto spotřebu. Spotřebovává-li jedinec ve společnosti, kde platí právo, musí do nákladů zahrnout i cenu (proti)právního chování. Jak připomíná T. Richter, „[s]ubjekt právní normy – jenž racionálně maximalizuje užitek (bohatství) – porovnává výnosy každé další jednotky protiprávního chování s jeho náklady, přičemž při vyjádření výše nákladů zohlední pravděpodobnost odhalení a odsouzení jeho protiprávní činnosti“.

Ovlivnění preferencí

Užitek sám o sobě je subjektivní (preferenční) kategorií, do níž zásadně nelze vstupovat. Právo nikterak nemůže změnit touhu jedince po určitém statku

Káva x čaj

právo dodržovat x právo porušovat

Ize ovlivňovat cenu toho či onoho statku, cenu chování, směřujícího k dosažení žádaného statku. Cenou je sankce, právo jiného – náhrada škody

Cena protiprávního chování

$$P = f(eL, S),$$

- kde „P“ je cena protiprávního chování, „eL“ je vynutitelnost práva a „S“ je sankce za protiprávní chování. I přes vysokou sankci (z hlediska hmotného práva) tak může cenu snižovat právě pravděpodobnost dopadení a odsouzení.

Příklad zloděje

Efektivní právo

zvýšení právě vynutitelnosti práva a zpřísnění sankcí (**zvýšení ceny protiprávního chování**). Jedině takto pojaté právo může být označeno za efektivní

Zvyšovat tresty nelze do nekonečna (přísné tresty v Asii za pašování drog), neboť i zde jsou náklady na straně zákonodárce – trest odnětí svobody stojí peníze a čím více bude uvězněných, tím méně bude lidí vydělávat na společnost. Je třeba vždy kombinovat s vynutitelností.

Vliv externalit

- Pozitivní externality

Problematika očkování (očkování jako pozitivní externalita - ten, jež se nechá očkovat, snižuje riziko nákazy nikoliv jen u sebe, ale i (v určité míře) v celé společnosti.

Negativní externality

regulace hazardu (hazard jako negativní externalita přinášející zisk – daně a poplatky)

Ekonomie v právu při soudním rozhodování

- Nejvyšší správní soud spojil řízení o 28 kasačních stížnostech ke společnému projednání a rozhodnutí (§ 39 odst. 1 SŘS za použití § 120 SŘS), neboť tyto byly podány stejným stěžovatelem, směřovaly proti rozsudkům, které spolu skutkově i právně souvisely, žaloby byly zamítnuty ze stejných důvodů a kasační stížnosti stály na stejných argumentech (resp. jedná se fakticky o obsahově jedinou kasační stížnost, podanou 28krát). Za těchto okolností se spojení věcí jevílo racionální z hlediska hospodárnosti řízení. Ač se uvedený postup soudu může jevit jako banální, vyjadřuje jednu z podstat ekonomického přístupu k právu, a to snižování transakčních nákladů